

חודש בחודשו

בטאון "גבורת מרדכי" בית כנסת ומרכז קהילתי תורני

בס"ד י' טבת - תשפ"ד // גיליון 298 // רח' הרצוג 32 גבעתיים // www.gvurat-m.org // gvuratm@gmail.com // עורך: אילן אחיטוב חברי מערכת: רחל גיא, אראלה נאור, אלדן מידן, איילת סקסטין, בקי באומל // צילום: חברי הקהילה // עיצוב: אורלי אליאס

וחזרה מלכות לישראל

- הרב אברהם וסרמן -

בחנוכה השנה מלאו 134 שנה להולדתו של הרב יצחק הרצוג, שהיה הרב הראשי לישראל בשנים תרצ"ו-תשי"ט. כלומר, 12 שנה טרם קום המדינה ו-11 שנה לאחר מכן. הרב הרצוג התכונן במלוא המרץ ליום הקמת המדינה והכין מערכת שלמה של חוקים אשר ינחו את המדינה כגוף לאומי ויטמעו במערכת המשפט. כך עודד אותו גדול פוסקי אותו הדור רבי חיים עוזר גרודזנסקי מוילנה בשנת תרצ"ח: "הנני לעורר את הדרת גאוננו על הדברים שכתב בנוגע להצעת החוקה של שלטון התורה בא"י אם תצא אל הפועל המדינה העברית". כחצי שנה לפני ההכרזה על הקמת המדינה, הקימה הרבנות הראשית ועדה שהוא עמד בראשה שתפקידה היה לנסח קונסטיטוציה עבור המדינה היהודית. אי אפשר היה לטעות ברמת החשיבות שהרב ראה בכך. הוא פרסם את דעתו בהזדמנויות רבות ובין היתר כתב "אנו מתעתדים לקראת המדינה היהודית העומדת להיוסד, האפשר מדינה יהודית מלכות ישראל בלי תורת ישראל? הרי זה יהיה הרס וחורבן פנימי ח"ו".

בסוף תמוז תש"ח החליטה מועצת הרבנות הראשית בנשיאותו "דין ישראל המחייב הוא אך ורק דין תורתנו הקדושה כפי שקבוע בספרי רבותינו הפוסקים מיוסדים על תורת המשנה והתלמוד". המועצה דרשה מהממשלה לאמץ את עמדת הרבנות הראשית ופנתה לנציגי היהדות הדתית בכנסת לפעול לשם כך. בין היתר, ביקש משר הדתות זרח ורהפטיג

צילום: מימי נוי

שלכת במטולה

חברי קהילת גבורת מרדכי משתתפים בצער המשפחות השכולות של חללי מתקפת שמחת תורה וחללי צה"ל, מאחלים החלמה מהירה לפצועים ומתפללים לשובם של החטופים לשלום. חברי הקהילה מחזקים את ידי חיילי צה"ל ואנשי כוחות הביטחון, וביניהם בני הקהילה שגויסו למאמץ המלחמתי, ומייחלים לשובם לבתיהם עטורי ניצחון, שלמים בגופם ובנפשם. מילות עידוד שלוחות גם למשפחות המגויסים, הדואגות, המסייעות והנושאות בעול.

משק וכלכלה, רווחה ורפואה ועוד, בכתב העת "התורה והמדינה". היבול ההלכתי שפרסמו היה עשיר ומקיף, ובעקבותיו התחברו ומוספים לצאת עוד ועוד חיבורים בנושאים אלה.

המגמה של "חבר הרבנים" היתה "השלטת התורה במדינה", כך היה כתוב על שלט גדול מעל כינוסי הגוף החשוב הזה. ולא - לא מדובר בתיאוקרטיה. גם לא בסקילת מחללי שבתות. אך לא זה המקום ללבן את כל הנושאים. כדאי לציין שתנועת הפועל המזרחי הובילה את הבירור ההלכתי בכל התחומים הלאומיים, ובהיותה תנועת פועלים וגוף מיישב בלשו במיוחד דיני עבודה ומצוות התלויות בארץ.

- שהיה עמוד התווך בכל הנוגע לחקיקה דתית - לבדוק את הסיכוי להכנסת סעיף בחוקה שהמשפט בישראל יהיה מיוסד על תורת ישראל. כשראה שהנהגת המדינה לא מוכנה לזה, דרש שלכל הפחות תהיה זכות לכל יהודי לדרוש משפט בפני בית דין רבני בכל עניין שהוא, לא רק בענייני אישות. אלא שגם דרישה זאת לא התקבלה [אלא בחתימת שני הצדדים על שטר בוררות]. את אכזבתו הרבה הביע פעמים רבות, ואף נמנע בשל כך מלהשתתף בטקס הפתיחה של בית המשפט העליון שהתקיים באלול תש"ח.

לצד הרב הרצוג פעל חבר הרבנים של הפועל המזרחי, שהיה יד ימינו. בראשו עמד הרב טכורש ואח"כ הרב ישראלי. תפקידו היה לברר סוגיות הלכתיות מעשיות השייכות למדינה, כמו הלכות צבא, בטחון פנים,

המשך בעמ' 2 <<

כאז כן עתה ביום ההם וגם בזמן הזה

לנוכח קווי דמיון בולטים ודומיננטיים מאוד, אשר התקיימו בטבח של ה-7 באוקטובר, ואלה הם:

« כמו הגרמנים, גם אנשי החמאס לא הסתפקו ברצח "נקי", אלא דאגו לגרום לקורבנות סבל קיצוני, השפלה וסדיום לפני רציחתם: רצח ילדים ונשים לעיני האמהות או הבעלים או ההורים (כך נהגו אנשי ס"ס במחנות שונים, מחנות ריכוז ומחנות השמדה); שריפת יהודים חיים (כמו למשל בבית הכנסת הגדול בביאליסטוק, שם ריכוזו הגרמנים בדצמבר 1942 למעלה מ-1200 יהודים ושרפום חיים, או באירוע ידוואבנה, באותה השנה, שבו העלו הפולנים באש באסם העירייה ב-1800 יהודים, שאיש מהם לא

ויקיפדיה פנים בית הכנסת שנשרף בפאזאן שטראסה בברלין. ליל הבדולח 10.11.1938

ניצל מהלהבות שליחכו את גופו); אילוף יהודים להשפיע על יהודים מסתתרים לפתוח את דלת הממ"ד (מקרים דומים להפליא היו בגיטו וארשה, בו הסתתרו יהודים רבים בבונקרים תת-קרקעיים); ניתוק וחטיפת ילדים מהוריהם, אונס נשים ובחורות לפני רציחתן, ועוד ועוד. דפוסי הפשעים דומים, והם מונעים אז והיום משנאה תהומית, קיצונית.

« הרוצחים, אנשי החמאס, כפי שמתברר מדפי ההנחיות שנמצאו על גופותיהם, הונחו שלא לגלות שום רגש של חמלה ולבצע את הרצח בלא רחמים. הימלר הוציא הנחיות דומות לאנשי ה"איינזאצגרופן" ולאנשי ה-ס"ס, וגם מנהיגים גרמנים-נאצים אחרים פירסמו הנחיות דומות. ההנחיות לא נשארו על הנייר. הן בוצעו ככתבן וכלשונו. האכזריות הייתה קיצונית, אז - וגם היום.

« רוצחי החמאס, כמו הרוצחים הגרמנים, היו שטופי אידיאולוגיה אנטי-יהודית, שהציגה את היהודים כשורש כל רע

פרופ' גדעון גרייף מקביל בין התנהגות הנאצים ימ"ש בשואה לבין התנהגות מחבלי חמאס הארורים במתקפת שמחת תורה. תוכן הדברים קשה לקריאה, אך הוא משקף את המציאות

- פרופ' גדעון גרייף -

מ זה 51 שנה אני עוסק בחקר השואה ובהוראתה. במשך כל התקופה הארוכה הזאת הבעתי את דעתי הנחרצת, שכל השוואה לתקופת השואה, לתכניה, למהלכה ולתוצאותיה היא פסולה ולא ראויה א-פריורי, ואינה במקומה בשום מקרה. השואה היא ללא ספק קל שבקלים אירוע ייחודי, שאין להשוותו לשום אירוע היסטורי אחר, ובוודאי שאין לאיש מאתנו רשות להשתמש בו לצרכים פוליטיים או לשימושים לא ראויים כלשהם. אולם בעקבות הטבח הנורא שפקד את יישובי עוטף עזה בשבת של חג שמחת תורה, אני חוזר בי במקצת מאקסיומה זו,

אחת הטענות שנשמעו אז וגם היום היא כי חל נתק של אלפיים שנה מאז היתה לנו מדינה שאותה יסדו החשמונאים, וכפי שמגדיר הרמב"ם "וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים, והרגום, והושיעו ישראל מידם; והעמידו מלך מן הכהנים, וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנים" (רמב"ם, הלכות חנוכה). לכן, טוענים, אין בידינו היכולת ליישם את התורה העתיקה על המדינה. מה גם שחידושי המדע, הטכנולוגיה, הרפואה, התחבורה ועוד רבים הם - ומה יש לה לתורת ישראל העוסקת בשור שנגח את הפרה לומר בעניינים אלו?

ראשית, אנו מאמינים שהתורה נצחית וכוללת הדרכת הפרט והאומה לכל הדורות. דוד המלך כמו גם יהודה המכבי פעלו לאורה של תורה. לדוד היו אפילו שני נביאים "צמודים" - נתן וגד. מלחמות החשמונאים אף הן התנהלו לפי חוקי התורה, וידוע המקרה שבו נמנעו בטעות מלהילחם בשבת, עד שהכריזו כי מלחמה דוחה את השבת.

איננו מקבלים את ההתרסה נגד שמירת שבת "מה הבעיה להדליק אור, זה כבר לא קשה כמו פעם שצריך להכות אבני צור זו בזו". באותה מידה אין לקבל התרסות מהסוג הנזכר. כל המצוי - אפילו קצת - ביבול העשיר של החיבורים ההלכתיים בהלכות מדינה יראה כיצד הכל, ממש הכל, מקבל מענה. אם בדרך של היקש, ואם בדרך של תקנות המיישמות את העקרונות לפי מצב הדור. בדומה לתקנות הפוסקים בכל הדורות - המפורסמת שבהם תקנת רבנו גרשום שלא לשאת יותר מאישה אחת ולא לגרש אישה בעל כרח.

אך יש מי שבעצם פוחדים מכל עניין "דתי", ממדינה שמנהיגיה חדורים באמונה, וקיום תורה ומצוות הוא נר לרגלם ושאפית חייהם. ברוח ימי החנוכה, כדאי לזכור כי כשההלניזם שלט בכל העולם התרבותי, התקיימה מדינת החשמונאים כמאתיים שנה. הסנהדרין ששפטה לפי התורה היתה הגוף העליון, למרות שהיו בה יוֹכֹחִים מרים בין פרושים לצדוקים. שני הצדדים האמינו במשה ובתורתו, עבדו במקדש והקריבו קרבנות לשם. טרם יציאה לקרב - הזכירו בנאומו המוטיבציה שלהם את דברי כהן משיח מלחמה, כפי שראינו במידה מסוימת בקרב רבים ממפקדי הלוחמים בימים אלה. אנחנו נזכרים במדינת החשמונאים בכל שנה מחדש. היא מלמדת אותנו לא לפחד מהנהגה בידי אנשים חדורי-אמונה, המחזקת את העצמאות הפיזית והרוחנית כאחד. בימים ההם וגם בזמן הזה. ■

בעולם, כרע בהתגלמותו. ההקלטות של הרוצחים מחמאס שהגיעו לידינו מוכיחות את משקלה של שנאת היהודים במוטיבציה ובציוד לבצוע הזועות. << יחס אכזרי גם לזקנים ולתינוקות. רוצחי החמאס לא גילו שמץ חמלה לתינוקות, ילדים וקשישים. בתולדות השואה יש אין ספור מקרי התעללות בתינוקות לעיני אימותיהם, רצח נשים הרות ועובריהן, השפלת קשישים יהודים ועינויים או הכאתם למוות. יש ברשותנו תצלומים רבים המציגים כל זאת. << ההכרח להשתיק את התינוקות והעוללים והסתרת ילדים בארונות. זכורה לי היטב עדות מצמררת במוזיאון יד ושם מפי ניצולה מהולנד על הסתתרותה בארון, בשעה שהנאצים ההולנדים סרקו את דירתם. למזלה, אף שהאירו בפנס לתוך הארון, הם לא הבחינו בילדה היהודייה. מפוגרום שמחת תורה שמענו עדויות זהות כמו למשל דורין, שכיסתה את ילדיה בשמיכה, מורן שהסתירה את הילדים בארון, ודלית שהשתיקה את בתה הפעוטה כדי שלא תוציא הגה: במשך שעות ארוכות אימהות הסתתרו עם ילדיהן המבוהלים ובני זוגן, שלא עזבו לרגע את דלת הממ"ד, כשמסביבם מחבלים חמושים. << מניעת שינה. ניצולי הטבח בשמחת תורה שנשבו בידי החמאס מדברים על התעללות בדמות מניעת שינה זדונית. בתולדות השואה תועדו מקרים רבים כאלה. אחד מהם מוכר לי היטב: זו עדותו של סבי ז"ל, ד"ר קרל דנציגר, שנעצר בליל הבדולח ב-9 בנובמבר 1938 ושולח למחנה בוכנוואלד. במחנה התעללו בו ובאסירים אחרים על ידי מניעת שינה באופן שיטתי. << הרעבה שיטתית. כפי שמתברר בהדרגה מעדויות הנפדים משבי החמאס עולה כי שוביהם הרעיבו אותם בשיטתיות מכוונת עד כדי סיכון חייהם. הם קיבלו תזונה בלתי מספקת, בכמויות מצומצמות ובאיכות ירודה. בתולדות השואה נקטו הגרמנים במזיד מדיניות של הרעבת היהודים. אלפים רבים של יהודים גוועו ברעב בגיטאות ובמחנות הריכוז וההשמדה. מדיניות ההרעבה נועדה להשיג שתי מטרות של הגרמנים: להחליש את "אויביהם" היהודים פיסית ונפשית ולא פחות - להשפילם. כדי להמחיש את תוצאות מדיניות ההרעבה הרבו הגרמנים לצלם ולתעד את היהודים מזי הרעב בגיטאות, כמו למשל בצילומי הסרט "היהודי הנצחי" שצולם בין השאר בגיטאות וארשה ולודז' ומצעד יהודים מזי רעב, מורעבים על

סף המוות, בקושי מהלכים על רגליהם, בשלבי גסיסה איטית ומייסרת. << בחירה בחגי ישראל ומועדיו לבצוע פעולות איבה כנגד היהודים. בימי השואה בחרו הגרמנים בכוונה תחילה במועדיו ישראל וחגיו כמועדים לבצוע אקציות, פעולות גירוש והוצאות המוניות להורג. רבים ממקרי הטבח והגירוש לגיטאות ולמחנות התרחשו בערב ראש השנה, בראש השנה, בערב יום כיפור וביום כיפור. לא במקרה בחרו שכנינו את יום הכיפורים לפרוץ מלחמת יום הכיפורים ובחג שמחת תורה לבצוע פשעיהם כלפי העם היהודי וכלפי מדינת ישראל ותושביה. << חדות הרוצחים. בשני האירועים ניכר מהבעות פניהם של הרוצחים - שנהגו

השימוש בסמים ממריצים. סוד גלוי הוא, שרבים ממנהיגי גרמניה הנאצית, לרבות היטלר עצמו, היו מכורים לסמים שונים ומשונים, וכך גם רבים מחיילי ה"והרמאכט" צבאה של גרמניה הנאצית. מנתונים שהתפרסמו בימים האחרונים עולה כי רבים מרוצחי החמאס נטלו סמים ממריצים בטרם הגעתם כדי "לשכלל" את יכולות הברוטאליות, הרצחנות והסאדיזם שלהם בעת ביצוע המעשה וכדי להתגבר על עכבות מוסריות. << ברכתם של אנשי הדת. כאז כן עתה, הן הגרמנים והן פושעי החמאס הצטיידו בטרם ביצעו פשעיהם בברכת דרך צלחה מאנשי הדת, ברכה שנטעה בהם את התחושה שמעשיהם נכונים וראויים,

צילום: גיא רביד

בית בקיבוץ בארי שנשרף בבוקר שמחת תורה ה-7.10.2023

ושאין לייסורי מצפון או חרטה או היסוס והתלבטות מוסרית מקום במערכת הרגשית והמוסרית שלהם.

ציינתי רק דוגמאות מעטות. ביכולתי לספק מאות דוגמאות לכל מרכיב הנזכר לעיל. מה שקורע את הלב יותר מכל הוא העובדה, שניצולי השואה, ששרדו גיטאות, מחנות ריכוז ומחנות השמדה היו בין הנרצחים בפעולות הנפשעות והרצחניות של המחבלים הפלסטינים: במלון "פארק" בערב פסח, 27 במארס 2002, ובפעולות איבה וחבלה נוספות, נרצחו ניצולי שואה רבים וגם בחג שמחת תורה היו בין הנרצחים והנחטפים ניצולי שואה. אסון אחד לא הספיק, נגזר עליהם לעבור שואה שנייה. מכל האמור עולה, שבתום 80 שנה לשואה, אין חדש תחת השמש. העם היהודי היה מצוי אז בסכנת חיים, וכך גם במקרה של אלפי אזרחי מדינת ישראל בקיבוצים ובמושבים שבנגב המערבי וב"עוטף ישראל". הלב נשבר והדמעות זולגות. ■

לתעד את עצמם בעת המעשה הנפשע שביצעו - עד כמה הם נהנים מפעולות ההתעללות, הסדיום והרצח. זכור לדיראון עולם אותו מחבל חמאס שבמהלך הטבח התקשר להוריו ובישר להם בקול שמח ונלהב כי זה עתה השלים את רציחתם של לא פחות מעשרה יהודים. << ההתעללות בגופות. בשני האירועים לא הסתפקו הרוצחים ברצח עוללים, תינוקות, נשים, גברים, קשישים - אלא גם דאגו להתעלל בגופותיהם. << הביזה והשוד. הגרמנים היו לא רק גדולי הרוצחים בהיסטוריה אלא גם גדולי השודדים בהיסטוריה. עד היום לא הוחזר לעם היהודי אלא מקצת משווי הרכוש האדיר שנבזבז ונגזל מידי בידי הגרמנים ושותפיהם. גם רוצחי החמאס נטלו מכל הבא ליד, ובגל השני של פולשי החמאס הגיעו שודדים אך ורק למטרה זו. ידוע המקרה בו שדדו את כל הסוסים מהאורוות באחד הקיבוצים, אחרי שרצחו את בעל האורווה בדם קר.

נעים להכיר משפחת גולן

- אראלה נאור -

ההיכרות הראשונה בין נתנאל וליה נוצרה דרך "עמותת ענבר - מנגישים זוגיות", כשהיו שניהם בני 30. "ניסיתי להתחיל איתו", אומרת ליה, "אבל הוא לא נרמז". לבסוף יצאו כמה פעמים, אבל נתנאל החליט להפסיק את הקשר, משום שאמרה לו שהיא תהיה צמודה למטפלת כל החיים. לאחר זמן מה נפגשו שוב בערב של העמותה, בקורס הכנה לזוגיות. ליה כבר הרגישה מוכנה מספיק, "אבל הלכתי לדוג דגים", היא מחייכת. במשך הזמן לפני כן הציעו לה להכיר אותו ולו להכיר אותה כמה פעמים. לכן פנתה אליו ואמרה לו שלא ייתכן שכל כך הרבה מנסים לשדך ביניהם והם לא ינסו. נתנאל הקציב לה חמש פגישות.

הם יצאו, והוא התאהב בה, ואמר שבקורס הוא ראה אותה באור אחר. אחרי חודשיים הציע נישואין ואחרי שמונה חודשים, בגיל 35, נישאו. ענהאל-תכלת נולדה אחרי 7 וחצי שנים של טיפולי פוריות

בבי"ח שיבא. "כל הכבוד לליה על מה שעברה", אומר נתנאל, "אני לא יכולתי לראות את הכאב שוב ושוב מחדש". ליה, שילדה בנינוח קיסרי, התעקשה על הרדמה מקומית, למרות שזו הייתה מסובכת בשל הנכות שלה, כי רצתה לחוות את הלידה. הצוות של שיבא היה עם ליה בחדר הלידה, בהתרגשות ובגאווה גדולה.

ליה רצתה לקרוא לתינוקת ענהאל, לכבוד האל שענה לתפילותיהם. אבל נתנאל התעקש על תכלת - שמה של אמא של ציפי, הסבתא המאמצת שקיבלה אותו כנכד לכל דבר, עוד לפני שנולדו הנכדים הביולוגיים שלה. התינוקת קיבלה את שני השמות והמחווה ריגשה את ציפי מאוד. "לא הייתי מגיע לאן שהגעתי בלי התמיכה של ציפי ומוקי וכל המשפחה", מסביר נתנאל.

השניים מוסיפים שחשוב להם לגדל את ענהאל בסביבה אוהבת. "נכון שלהורים יש מגבלה", מציינת ליה, "אבל זה לא אומר שהיא לא תגדל בבית שמח ומעמיק, שתהיה בנאדם טוב ותגדל לעשות חסדים, כמו שנתנאל עושה. שתהיה בנתינה לזולת".

צילום: אראלה נאור

ליה ונתנאל גולן יחד עם ענהאל תכלת התינוקת

"זה שלי, זה מה שקיבלתי ועם זה אתמודד"

למדה בבית הספר און בתל אביב (מסגרת חינוכית חברתית שיקומית לתלמידים נפגעי שיתוק מוחין ונכויות מורכבות מכל הארץ), ובהדרגה שולבה בחינוך רגיל בבית הספר הרא"ה, ואז בתיכון הרא"ה ברמת גן. בהמשך למדה ספרות עם-ישראל ופילוסופיה בבר-אילן והתקבלה לעבודה בספרייה של אוניברסיטת בר אילן, עוד בתקופה שבה לא הייתה מודעות גבוהה לנכים ובעלי צרכים מיוחדים. "המשפחה שלי מאוד תומכת", מספרת ליה. "חשוב לי להגיד שההורים שלי מדהימים. כשנולדתי, הציעו להם לקחת אותי ברכב ולהשאיר אותי במוסד, אבל אמא שלי לא הסכימה. 'זה שלי, זה מה שקיבלתי ועם זה אתמודד'. וכל המצאה חדשה שהתגלתה - אמא שלי לקחה אותי לנסות".

נתנאל וליה גולן, שניהם נכים 100%, עברו לקהילתנו לפני שנים אחדות, יחד עם הצטרפותה של משפחת גרינבוים לקהילה. לפני כחצי שנה נולדה בתם הבכורה, ענהאל-תכלת. נפגשתי איתם בביתם, ומצאתי זוג שמקרין אופטימיות יוצאת מן הכלל ובית שופע שמחה ומלא צעצועים. בנוסף לבני המשפחה מתגוררת בבית אסטלה, המטפלת האישית של ליה ("אנחנו מאוד אוהבים אותה ושומחים שהיא איתנו", מציין נתנאל). ולא נשכח גם את קרמבו, הכלב החמוד שהוא ממש כבן-משפחה.

נתנאל נולד בחיפה עם פגיעה בעמוד השדרה (ספינה בפידה). למרות שהיו באותה תקופה ילדים רבים באותו מצב, הוריו התקשו לקבל ולגדל ילד עם נכות, והם הותירו אותו בבית החולים. בגיל חצי שנה עבר לבית החולים השיקומי אלי"ן בירושלים

והקשר עם הוריו נותק. בגיל שנה נכנסה לחייו ציפי (כיום גרינבוים), שעשתה באל"ן את השירות הלאומי שלה. נפשה נקשרה בנפשו, וכשהבינה שאין מי שלוקח אותו הביתה בשבתות, היא ביקשה מאמה רשות להביא אותו לביקור בביתם. מן הביקור נבט קשר, וציפי לקחה את נתנאל אל ביתה כל שבת שנייה מאז ואילך.

נתנאל נשאר באל"ן עד גיל 23. בשנים 2001-2003 שירת בצה"ל כמתנדב, במשרת קישור של פיקוד העורף. בגיל 23 עבר לרמת גן, לשד' ירושלים, והתחיל לעבוד אצל מוקי גרינבוים בשירות לקוחות. הוא משחק כדורסל במרכז הספורט ספיבק וחבר בלהקת ריקודי עם בנס ציונה. בעבר גם עשה כושר באופן קבוע בספיבק, אבל מאז הקורונה אפשר לראות אותו מתאמן בקביעות בפארק הלאומי. הוא מרגיש מחובר לקהילה, אוהב את האנשים ומגיע לכל הקידושים.

ליה (לבית ברוק) נולדה בשיבא, וגדלה במשפחה אוהבת שקיבלה אותה למרות נכותה - שיתוק מוחין (CP). עד כיתה ז'

רגשות ואורות

- נגה ליפשיץ -

נגה ליפשיץ, שגדלה בקהילה, התנדבה במשך חודש וחצי בכפר המכביה, בגן ילדים שנפתח במקום לילדי מפונים מאשקלון ומשדרות, ועם משפחה שלה ילד עם צרכים מיוחדים

בחודש האחרון הבנתי שיש יכולת לגוף שלנו להכיל עוצמות של רגשות שונים במקביל, בדקה אחת. כאשר אני מסתובבת ברשת החברתית אני רואה "הותר לפרסום" והלב שלי באותו רגע עושה סיבובים מרוב חוסר מנוחה. הדמעות לא מפסיקות לרדת. הדמעה נוחתת על הפה ויוצא בפלא של דבר "חיוך", מה שקשה להוציא בתקופה האחרונה, לכולנו. באותה שניה אני רואה את החטופים המשוחררים בחיבוק עם היקר להם מכל, והלב חוזר למקום.

כאשר התנדבתי בכפר המכביה, אני פותחת את הדלת של הגן והלב שלי חוזר ומתמלא בחיוך ענק. דקה לפני זה היה לי קושי אדיר להיפרד מבן זוגי שהלך למילואים. יש פה מציאות שהלב שלנו מנסה ללכת בה. בדיוק יצאנו מחנוכה, וכמה העם שלנו משתוקק לאור, לנס. אבל אם נסתכל סביב נבין שיש אורות וניסים בדברים הקטנים ביותר בתוך המציאות הזאת, שבין ככי לבכי ה' נותן לנו את היכולת לחייך. אנחנו רק צריכים להבין זאת ולבחור בכך. אימי ז"ל נתנה לנו שמות של אורות, לכל אחד ואחת מאיתנו, היא נתנה לנו צוואה ענקית עם אמירות גדולות רק עם נתינת השם. חיוך שילד חייך ממני בגן, גרם לחיוך שלי לגדול פי שניים. זה היה דיאלוג של חיוכים היפים ביותר שיצאו לנו. הרבה חושבים שהדרך היחידה להפצת

האור הפנימי שלך היא רק דרך התנדבות. יש לכולנו אור בתוכנו, ויש אלפי ואחת דרכים להפיץ אותו, גם בתוך המשפחה שלך. גם אם זה לעזור לאחותך או בתך עם הילדים, או לראות מישהו בקהילה שעצוב וקשה לו מהמצב ולדבר איתו. גם אם אתה הולך לפגישת עבודה ורואה איך הפעולות הרגילות שלך בעבודה יכולות לעזור לכלל ישראל. מעצם היותך חלק מעם ישראל, נמצא בכך אור. רק תבחר בו, תחייך. החיוך שלך מאיר חדרים שלמים בלב של האחר.

שה' ישמור על הקרובים שלנו במשמר המולדת, שיחזיר את החטופים במהרה בימינו. ולנו נותר לראות את האור והנסים הרבים, להסתכל סביב וליצור דיאלוגים של חיוכים. הם מה שיצרו אחדות בתוכנו. זה היה המצרך הכי חסר פה - שאנחנו יכולים להכין אנחנו בתהליך של הכנה וצריכים להכין אותו ולשמור קרוב לחיוך.

נגה ליפשיץ: בת של ד"ר ליפשיץ מאיר, המאיר חדרים שלמים בלבבות של משפחתו, ילדיו ונכדיו. ■

לא נשכח ולא נסלח

מאת ליאל סימן טוב
כיתה ח', בת 13

השביעי לעשירי תאריך שייחרט בכל לב של יהודי, תקופה זו תישאר כזיכרון ענק עם עצב תמידי. רק רצינו לחגוג את שמחת תורה אך קמנו בבהלה לבוקר עם תחושה מרה. פרצו את הגבול ונכנסו לבתים כשגילינו כבר רצחו אינספור אנשים.

קיבוץ בארי דומם ושרוף רק רסיסים וגופות נשאר, בודדים נותרו בחיים סיפורים שהשאירו צלקות ושבירים.

ישנם שבויים אומללים בהם מתעללים הורים מודאגים שנמצאים בחוסר אונים מתפללים שיחזרו הביתה בריאים ושלמים.

נקווה שה' ישמור על כל החיילים עם זאת נמשיך להנציח את הנרצחים נמשיך לקוות, להתפלל ולהתאמן שכל זה יסתיים בניצחון מוחץ.

ד"ר דיאל אלישיב (חתנם של איילת ומקס סקסטין) - מלחמת חרבות ברזל, חנוכה 2023 צילום: פרטי

עבודת הקודש של הדפוס

בכ"א בטבת (יום הולדתו של אליעזר בן-יהודה) חל מדי שנה יום השפה העברית. לכבוד המועד הזה, מספרת לנו המעצבת הגרפית של ביטאון זה על ראשית ההיסטוריה של הדפוס בארץ ישראל

- אורלי אליאס -

כמעצבת גרפית, ההתמחות שלי היא בעולם הדפוס ולא בעולם הדיגיטל. אני אוהבת את העבודה עם אותיות, איור ועיצוב על נייר. הדפוס הוא זה שמוציא את העבודה לפועל ומפיק מספר עותקים זהים של חומר ויזואלי מאותו מקור. ההבאה לדפוס היא מפעל שמרכז מספר שותפים לעשייה - עורכים, כותבים, מגיחים, צלמים ואנשי עיצוב - ומצריך יזמים שיוציאו לפועל את העבודה. ואז - בית הדפוס. רעש המכונה וריח הצבע. קסם לכשעצמו. עם השנים הדפוס עבר הרבה תהליכים. אבל החוויה של התהליך לא משתנה. ברשימה זו רציתי לגולל בפניכם איפה הכול התחיל בארץ ישראל ועל-די מי. הדפוס הראשון בארץ הוקם בצפת בשנת של"ז (1576) ע"י המדפיס מפראג ר' אליעזר בן יצחק אשכנזי, שלפני עלותו ארצה הדפיס ספרים גם בלובלין וגם בקושטא. דפוס זה התקיים עד שנת שמ"ז (1586). את דרכו המשיך, לאחר הפסקה של 245 שנה (שמ"ז-תקצ"ב), הרב ישראל בן אברהם ב"ק. הרב ב"ק נולד בשנת 1797 בברדיצ'ב. שם משפחתו הקודם היה "דרוקר" שפירושו מדפיס בידיישי, מאחר והוא, ככל הנראה,

הספר "פאת השולחן" חובר על ידי הרב ישראל משקלוב, שעלה לארץ ישראל בראש תלמידי הגר"א והתיישב בעיר צפת. הספר עוסק בהלכות ארץ ישראל ובמצוות התלויות בארץ

צאצא למשפחת דפסים מפורסמים מפראג. כבר כשהיה בן 19 בלבד פתח הרב ב"ק בית דפוס עברי בעיר ברדיצ'ב שבאוקראינה.

בשנת 1831 החליט לעלות

לארץ. כמדפיס אומן ובעל ניסיון, הביא עמו שני מכבשי דפוס, כלים מתאימים, ואת כל הדרוש ליציקת אותיות ולכריכה והקים בית דפוס, אף הוא בצפת. בית הדפוס פעל במשך כארבע שנים ובזמן הזה הספיק להדפיס שישה ספרים שאחד מהם הוא פאת השולחן שהודפס לראשונה בשנת תקצ"ו (1836).

הקדמתו של רבי ישראל משקלוב לספר היא אחד המקורות החשובים לתולדות הגאון מוילנה. במשך השנים נוספו הערות לספר והודפסו מהדורות מורחבות נוספות.

על הרב ב"ק עברו ארבע שנים קשות של אירועים, פרעות וביזה. האחרון מביניהם התרחש ביום ראשון, כ"ד בטבת תקצ"ז (1 בינואר 1837). רעידת אדמה חזקה זעזעה את העיר צפת וכן את העיר טבריה. רעידת האדמה גבתה את חייהם של 5,000 איש ואישה, ולאחריה פרצה מגפת דבר שחתמה את הגולל על הרפתקת הדפוס של הרב ב"ק בצפת.

הרב ב"ק ניצל מרעידת האדמה וכתוצאה מהחורבן הנורא בצפת הוא החליט לעבור עם משפחתו לירושלים ולנסות שם את מזלו. בשנת תר"א (1841), הוא הקים בירושלים בית דפוס עברי ראשון, לו קדם רק בית הדפוס של הארמנים, שנוסד כעשור קודם לכן. בשנת 1842 קיבל ישראל ב"ק ממשה

ב"ק כינה את המכש "משאת (=מתנת) משה ויהודית" לכבוד מונטיפיורי ורעייתו יהודית, והקפיד לציין זאת בספרים שהדפיס. כיום המכש מוצג באוניברסיטת רייכמן

ויקיפדיה

מונטיפיורי, שעמו עמד בקשרים עוד בתקופת צפת, מכונת דפוס חדשה. היה זה מכש ידני, שהדפיס בטכניקה של דפוס בלט - טכנולוגיה ידנית לחלוטין. הטכנולוגיה מתבססת על שימוש בגופני אותיות יצוקים מנתך עופרת. הגופנים הללו מסודרים זה לצד זה כדי ליצור את הטקסט להדפסה.

הספר הראשון שיצא מבית דפוסו של הרב ב"ק בירושלים הוא "עבודת הקדש" שכתב הרב חיים יוסף דוד אזולאי (החיד"א).

בנוסף לספרים, הוציא ישראל ב"ק לאור בצוותא עם חתנו ישראל דב פרומקין (מחלוצי העיתונות העברית בישראל) גם את עיתון "חבצלת" וזה ראה אור במשך כארבעים שנה. העיתון היה העיתון העברי הראשון בארץ ישראל שיצא לאור למשך תקופה ארוכה כל כך. כתב העת "חבצלת" ייצג את קולם של החסידים ובמידה מסוימת גם הספרדים בירושלים. בכל גיליונות העיתון הוקדש מדור ליישוב הארץ ובו ידיעות על התפתחות היישוב.

הרב ישראל ב"ק נפטר בשנת 1874.

ככלל, המדפיסים הראשונים בארץ לא היו בעלי-מלאכה סתם, אלא מחברים, משוררים ועורכים. ומעבר לשימור כתבי קודש, פרשנויות וזרמים יהודיים, דאגו להנחיל את השפה העברית המתחדשת בין המתיישבים הישראלים מכל קצוות תבל.

עבודת ההדפסה הייתה להם לעבודת קודש, ככהן המעלה את הספר על מזבח הדפוס.

פירוט מורחב ומעניין ניתן למצוא באינטרנט באתר מכללת הרצוג דעת לימודי יהדות ורוח: ראשיתו של הדפוס העברי בארץ ישראל.

"חבצלת" - הגיליון הראשון שיצא בי"ד באב תרכ"ג (16 באוגוסט 1863)

ויקיפדיה

צילום מסך bidspirit

הבכור, שבחר באחת מעצירות הרכבת בדרך לאושוויץ ב"עבודה חקלאית קשה בשמש" על פני "עבודה תעשייתית קלה", שהובילה להשמדה.

הביחד המשפחתי איפשר להתמודד גם עם עבודות הפרך שהיו במחנה העבודה: "לקחו אותנו, הורידו אותנו, הכו אותנו, הרעיבו אותנו, היה לנו קר, פחדנו ביחד". לקראת העלייה ארצה באוניית המעפילים "אנצו סירני", דרש שוב שמחה בפרשת "ויחי": "לא סתם ביקש יוסף שייקחו את עצמותיו איתם... את עצמותו של יוסף אני לוקח איתי, את עיקרו ועצמו אני לא רוצה לשכוח".

"הרגשתי שאני חייבת לברוא זיכרון שיהיה שלי ולא להיות לכודה בזיכרון שלו, שזו טראומה שמשתקת ולא משהו שמאפשר חיים"

ההתמודדות עם טראומה וזיכרון אקטואלית מאוד גם לימינו אלה - אף כי אנחנו עדיין בעיצומם של האירועים הקשים. הזיכרון הוא דבר פעיל ואנחנו עוסקים כל הזמן בבנייה של החוויות שלנו. הזיכרון הוא מאמץ ליצור המשכיות, לייצר משמעות בחיי כל אחד מאיתנו ובחינו כאומה וכקולקטיב. בצד זאת, יש ערך גם לשכחה. לא הכול נשמר בזיכרון, וטוב שכך. הזיכרון עצמו משמר את מה שאנחנו בוחרים לשים עליו דגש. יש חשיבות רבה לכך שהזיכרון שיתגבש יעצב נרטיב הכולל לא רק את ממדי הטראומה, ההלם ותחושות חוסר האונים, אלא גם את ההתמודדות האקטיבית, את כוחות הנפש להמשיך ברציפות החיים ואת התקווה לעתיד.

בימים אלה יש גם להאיר בזרקור על מעשי הגבורה הרבים, רוח ההתנדבות בכל המגזרים וביטויי האחדות שהתגלו ומתגלים מדי יום מאז פרוץ המלחמה.

"זכור דבר לעבדך, על אשר ייחלתני זאת נחמתי בעניי, כי אמרתך חייתני" (תהילים קיט)

1947 עלתה ארצה במסגרת גרעין של בני עקיבא, ועם קום המדינה נשלחה למוסד עליית הנוער בשדה יעקב. במוסד זה פגשה את שמחה, שהיה כבר שנתיים בארץ ושימש שם כמדריך. מאז דרכיהם לא נפרדו. לימים שימש שמחה כמנהל סמינר "תלפיות" והיה ממובילי הוראת התנ"ך בחינוך הדתי.

שמחה, שנקרא בילדותו "ליאו", נולד בשנת 1928 וגדל בכפר פטרובסלו (כיום בשטח סרביה) שעל גדת נהר הטיסה. אביו נרצח באושוויץ והוא, אמו וחמשת אחיו שרדו את אימי השואה בזכות תושייתו יוצאת הדופן של האח הבכור במשפחה.

שנות ילדותה ובגרותה של יוכי, שהיא היסטוריונית, משמשת כמשנה לראש מכון ון ליר, ועוסקת בין היתר בנושאים של היסטוריה וזיכרון, לזו בסיפוריו של אביה על ילדותו, ובעיקר על קורות משפחתו בשואה. הסיפורים חזרו וסופרו לאורך השנים והיו, מעבר לחוויית השיתוף, גם מעמסה רגשית - מעין טראומה משנית.

לאחר מותו של שמחה, החלה יוכי לחקור לעומק את רצף האירועים ההיסטוריים שהתרחשו בכפר הולדתו של אביה, ובעיקר את קורותיו במהלך שנות המלחמה. המחקר תועד בספר הנקרא "ליאו", שראה אור בהוצאת אפיק.

הספר הוא מְמוּאָר (תת קבוצה של הסוגה אוטוביוגרפיה) ומשלב מציאות עם בדין: את זכרונותיו של אביה עוטפת יוכי בתמונות שנתהוו בדמיונה למשמע סיפוריו. כפי שציינה בראיון שערך עמה שלמה פיטרקובסקי: "הרגשתי שאני חייבת לברוא זיכרון שיהיה שלי ולא להיות לכודה בזיכרון שלו, שזו טראומה שמשתקת ולא משהו שמאפשר חיים".

יוכי נעה בספר בין אירועי חייו של אביה לבין השלכותיהם על חיי היומיום שלה ועל רגשותיה בעבר ובהווה. תיאור חייו של אביה כולל בין היתר את שנות ילדותו וחיי היומיום בכפר, את חגיגת בר המצווה בפרשת "ויחי", שהייתה המפגש האחרון של כל בני המשפחה המורחבת בטרם פלישת הנאצים, את תחושת הבגידה הקשה לנוכח חבריו בכפר שצעקו לעברו "אנחנו כבר משחזים סכינים", את הגירוש מהכפר לגטו ואת תושייתו של גבי, האח

ראיתם מופע או סרט שריגש אתכם? קראתם ספר שטלטל אתכם? שמעתם שיעור שפקח את עיניכם? ביקרתם בתערוכה שהותירה בכם רושם? אתם מוזמנים לשתף, להמליץ או למתוח ביקורת בפניה זו!

התמודדות עם טראומה וזיכרון - יענית גולדפרב -

מחשבות בעקבות קריאת הספר "ליאו" מאת ד"ר יוכי פישר

כשהגעתי לנחם את ילדיה של חברתנו אסנת פישר ז"ל על פטירתה, נודע לי כי זה עתה יצא ספר פרי-עטה של בתה, ד"ר יוכי פישר, המתאר את קורות חייו של אבי המשפחה המנוח, ד"ר שמחה פישר ז"ל.

שמחה ואסנת, ממייסדי הקהילה ומעמודי התווך שלה, היו ניצולי שואה, ושניהם עלו ארצה בתום המלחמה. אסנת נולדה ברומניה בשנת 1933 והייתה בת יחידה להוריה. במהלך המלחמה היא שרדה כפליטה וחווה מחסור ודאגה לאביה שנלקח למחנה עבודה. בשנת

עם ד"ר יהודית קרול ראיון עם פרופ' עודד שוירמן

בהמשך לטורים הקודמים במדור זה, ד"ר יהודית קרול ממשיכה לשוחח עם פרופ' עודד שוירמן, מומחה ברפואת ילדים ובמחלות זיהומיות בילדים, יו"ר חטיבת הילדים ומנהל מחלקת ילדים ב' במרכז שניידר לרפואת ילדים בישראל, על חיסונים מומלצים נוספים, לנוער ולילדים. רשימה אחרונה בנושא החיסונים.

וירוס הפפילומה

וירוס הפפילומה האנושי (Human Papilloma Virus-HPV) הוא נגיף שיכול לגרום למחלה ולזיהום בבני אדם. במרבית המקרים, הנגיף יחלוף מעצמו מבלי שחולל מחלה כלשהי, אולם בקרב כ-10% מהנדבקים, הוא עלול לגרום למחלה. הנגיף עלול לגרום למגוון סימפטומים, כשהשכיחים שבהם הם יבלות בעור, שחולפות לבד, או יבלות באיברי המין. זוהי מחלת המין השכיחה ביותר כיום: כ-80% מהגברים והנשים הפעילים מינית יידבקו בנגיף זה במהלך חייהם. חלק מזני הנגיף ידועים כאחראיים להתפתחותם של סוגי סרטן שונים בגברים ובנשים. הסרטן הנפוץ ביותר שנגרם כתוצאה מהנגיף הוא סרטן צוואר הרחם (אחראים לכך בעיקר זנים 18 ו-16). נוסף על כך, זנים מסוימים (בעיקר 6 ו-11) עלולים לגרום להופעת יבלות באיברי המין וכן בחלל הפה. במקרים נדירים הנגיף עלול לעבור לילוד ולגרום ליבלות קשות בדרכי הנשימה.

כיצד נדבקים בוירוס הפפילומה וכיצד נמנעים מהדבקה?

ההדבקה בוירוס הפפילומה האנושי מתרחשת באמצעות מגע וחיכוך של עור נגוע בעור בריא, אפילו בצורה שטחית. תיתכן הדבקה מאדם שאינו מודע כלל לכך שהוא נושא את הנגיף, משום שקיימת תקופת דגירה של מספר שבועות מרגע ההדבקה ועד להופעת התסמינים השונים. גם מגע מוגן אינו מונע הדבקה לחלוטין.

האם וירוס הפפילומה מסוכן?

ברוב המקרים הנגיף חולף מעצמו ולא גורם לבעיות בריאותיות, אך אצל עשרה אחוזים בממוצע הוא מתפתח לכדי זיהום ויכול לגרום

ליבלות באזור הנגוע. בנוסף הוא עלול לגרום להופעת גידולים סרטניים מסוגים שונים (אצל גברים ואצל נשים), כאשר הסרטן השכיח ביותר הוא סרטן צוואר הרחם. סוגי סרטן אלו, אם לא מאתרים אותם ומטפלים בהם בזמן, עלולים לגרום לסבל רב וכן לסכנת מוות.

האם ניתן לטפל בוירוס הפפילומה?

מכיוון שטרם נמצאה התרופה לוירוס הפפילומה, מרגע החשיפה וההדבקה לנגיף, לא ניתן למגר אותו באמצעות טיפול. נכון להיום, הטיפולים הניתנים בהקשר לוירוס הפפילומה מתמקדים בעיקר בתסמינים השונים הנלווים לוירוס וכן בזיהומים שהוא יוצר. נוסף על כך, באמצעות מעקב שגרתי ניתן לאתר מבעוד מועד שינויים טרום-סרטניים הנגרמים על ידי הנגיף, ולהעניק לכך טיפול מציל חיים. אחת לשנה עד שלוש שנים (לפי המלצת רופא הנשים) יש לבצע בדיקת PAP שגרתית, שבה הרופא נוטל דגימה מרקמות צוואר הרחם ושולח לבדיקת מעבדה. בדיקה זו היא קריטית וחשובה ביותר לאיתור מוקדם של שינויים טרום סרטניים או סרטניים בצוואר הרחם כתוצאה מוירוס הפפילומה האנושי.

האם קיים חיסון למניעת HPV?

מכיוון שאין טיפול בנגיף לאחר ההדבקה, למעשה הפתרון הוא מניעה על ידי ביצוע חיסון. ואכן קיים חיסון נגד וירוס הפפילומה, שמספק מפניו הגנה באחוזים גבוהים מאוד. זהו החיסון הראשון שמונע סרטן! החיסון החדש, הנקרא Gardasil - גרדסיל, נחשב לחיסון המועדף על ידי מערכת הבריאות, שכן הוא מגן מפני הדבקה בתשעה זנים אלימים של הנגיף. החיסון ניתן כיום במסגרת סל החיסונים לבנות ולבנים בגילאי 13 (חטיבת הביניים), שכן רצוי לקבל אותו לפני התחלת הפעילות המינית. החיסון ניתן בשתי מנות, ומעל גיל 15 ב-3 מנות. החיסון נחשב בטיחותי ביותר, מגן לטווח זמן ארוך מאוד, ולפי הערכות ובדיקות שונות - הוא עשוי לספק נוגדנים לכל החיים.

מנינגוקוק

מנינגוקוק הוא חיידק השוכן בלוע של 5-20% מהילדים והמבוגרים הצעירים. החיידק עלול לעבור מהלוע אל הדם ולגרום לזיהום קשה וקטלני בדם או לדלקת קרום המוח. בעיתונות הפופולרית החיידק ידוע בכינויו "החיידק האלים". אחוז התמותה מזיהום חודרני במנינגוקוק הוא כ-10% ולא השתנה רבות למרות התקדמות הרפואה. המהלך עלול להיות סוער ביותר עם קריסת מערכות ותמותה בתוך שעות. המחלה אמנם נדירה,

אך שכיחה בעיקר בתינוקות מתחת לגיל שנה. בתחילה הזיהום במנינגוקוק יכול להיראות כמחלת חום פשוטה, אולם תוך שעות מצבו של החולה מידרדר עם הופעת דימומים על העור, ירידת לחץ דם, הופעת תסמינים של דלקת קרום המוח וקריסת מערכות רבות בגוף. לעיתים, למרות טיפול מהיר ואגרסיבי החולה נפטר או שורד עם השלכות ארוכות טווח. בשל אופיו האלים של החיידק יש חשיבות גבוהה מאוד למנוע את המחלה ולטפל בה במהירות.

איך ניתן למנוע את המחלה?

ברחבי העולם יש זנים שונים של החיידק שגורמים למחלה. בעבר היו חיסונים רק כנגד 4 זנים השכיחים באירופה, אפריקה וחצי האי ערב. בשנים האחרונות פותח חיסון חדש כנגד זן B, שהוא הזן השכיח בישראל. ישנם שני סוגי מניעה בהקשר של מנינגוקוק: מניעה ראשונית - חיסון המונע מחלה עוד לפני חשיפה לחיידק; מניעה שניונית - מי שנחשף משמעותית לחולה במנינגוקוק מקבל טיפול אנטיבייטי למניעה.

מהו החיסון החדש למנינגוקוק?

מסיבות שונות היה קושי לפתח חיסון כנגד זן B, השכיח בישראל. בטכנולוגיות חדשות הצליחו ליצר חיסון בטוח שיעיל כנגד זן ה-B, בשם בקסרו. החיסון נמצא בשימוש מזה כעשור בארצות רבות בעולם וביניהן אנגליה, צרפת ואיטליה. בארץ, מסיבות כלכליות, החיסון מאושר לשימוש, אך לא נכנס לסל הבריאות ולכן צריך לרכוש אותו באופן פרטי.

איך ניתן חיסון ומה תופעות הלוואי שלו?

החיסון ניתן בזריקה, ב-3 מנות מתחת לגיל שנתיים ו-2 מנות מעל גיל שנתיים. תופעות הלוואי הן בעיקר מקומיות, באיזור ההזרקה, ולעיתים עליות חום או הרגשה כללית רעה זמנית ביממה אחרי החיסון. מומלץ על מתן אקמול לפני ואחרי החיסון, כדי למנוע את תופעות הלוואי, החולפות בכל מקרה.

מה יעילות החיסון?

יעילות החיסון גבוהה ותלויה בשכיחות הזנים שגורמים למחלה באיזור גאוגרפי מסוים. בישראל כ-70% מזיהומי המנינגוקוק נגרמים מזן B. לאחרונה התגלה שהחיסון מגן גם מפני חלק מהזנים האחרים של המנינגוקוק וכן מפני חיידקים אחרים הקרובים למנינגוקוק. בחלק מהמקרים הוא לא מונע מחלה לחלוטין אך מונע מחלה קשה ומונע תמותה.

מי אוכלוסיית היעד לחיסון?

מומלץ לחסן בעיקר תינוקות וילדים צעירים, אם כי ניתן לחסן גם בני נוער ומבוגרים. ■

קינות ממסופוטמיה העתיקה

בעשרה בטבת החל המצור על ירושלים על ידי נבוכדנצר מלך בבל, שהוביל בסופו של דבר לחורבן ירושלים ובית המקדש בתשעה באב. עשרה

בטבת נקבע גם כיום הקדיש הכללי עבור נספים באסונות אחרים, במיוחד השואה. גם תשעה באב, יחד עם קריאת מגילת איכה שנכתבה על רקע חורבן בית המקדש הראשון, קיבלו משמעויות מעבר לאותו ארוע היסטורי ספציפי: משמעויות אלו כוללות את ארועי חורבן בית שני, אך גם ארועים קשים אחרים, כפי שניתן לראות בחיבור קינות נוספות שמושרות בתשעה באב.

בעולם המסופוטמי מרובה האלים, מואנשות הערים השונות של מסופוטמיה הקדומה בדמות של אלות מקוננות. הן מבכות את חורבן העיר ומקדשיה, ביזת רכושה, והרג ואנשיה. כך למשל בקטע הקינה הבא שבו זועקת אלת העיר ארידו בדרום מסופוטמיה:

כמו פרה היא גועה עוד ועוד על עירה אָרִידוּ,
כמו פרה אשר העגל שלה הופרד ממנה, היא זועקת לרחמים,
במקדשה הנאמן אשר נהרס היא בוכה מרה,
בעירה הנאמנה אשר נחרבה היא נאנחת,
על רכושה אשר נלקח שלל היא שורטת את לחייה,
על תכשיטיה אשר נשדדו היא תולשת את שערותיה,
על מחמדיה אשר הוצאו היא מכה על חזה,
על אנשיה אשר (גופותיהם) נערמו היא זועקת קינה,
על ארצה אשר הושמדה היא מטלטלת את השמים.
היא אינה מצליחה לשכב לישון, היא אינה מצליחה להירדם,
היא אינה ישנה שנת מנוחה! היא אינה ישנה שנת מרגוע!
היא זועקת מרה עוד ועוד, זועקתה גוברת עוד ועוד!

בקטע קינה זה נשזרים תאורי האסון (ביזת הרכוש, העיר ההרוסה, הרג האנשים) עם התאורים של האלה בקינתה המלווה בזעקות ובמחוות אבל גופניות כמו הכאה על החזה ותלישת השיער. כלומר, הקינות לא מתארות רק את הסבל וההרס, אלא מביעות גם את הרגש והצער על הסבל וההרס, שאיתם יכול הקורא להזדהות בתוך העולם הרגשי שלו, ועל ידי כך לחבר בין האסון שפקד אותו לבין האסון הכללי על החורבן.

אמנם ישנם הבדלים רבים בין הקינות השומריות ממסופוטמיה העתיקה לבין מגילת איכה. בראש ובראשונה, ההאנשה בקינות המסופוטמיות היא בדמות אלה מוכרת בעוד שההאנשה ב"איכה" בדמות "בתולת בת ציון" היא ספרותית. יחד עם זאת, ישנן גם נקודות דמיון רבות בין הקינות, גם במוטיבים הספרותיים שבהם הן משתמשות, וגם במבע הרגשי שבהן. האם יש קשר היסטורי בין הקינות? האם מחבר מגילת איכה (ירמיהו על פי המסורת) הכיר את הקינות המסופוטמיות? ואם כן, איך? שאלות אלו עומדות במחקר, אך עדיין ללא מענה מספק.

אורי גבאי הוא פרופסור לאשורולוגיה באוניברסיטה העברית.
הוא חתנו של חבר קהילתנו אביעזר ויס.

כיצד יום זיכרון על מאורע היסטורי ספציפי - המצור על ירושלים או חורבן ירושלים - הופך להיות יום זיכרון כללי שאליו מתנקזים גם מאורעות היסטוריים אחרים? כיצד הטקסים במועדים אלה (צום, קריאת מגילה) מאפשרים גם לאסונות אחרים להיות מזוהים איתם, על אף שהם מדברים על אסון היסטורי מסוים? מצד אחד התשובה פשוטה: באסונות שונים קורים דברים דומים למרבה הצער. אך התשובה יכולה להיות גם מורכבת יותר והיא קשורה לעיבוד התרבותי והספרותי של אותו אסון ולא רק למאורעות האסון עצמו. במיוחד בולט במקרה של מגילת איכה העיבוד הרגשי. מגילת איכה לא מתארת רק את מאורעות החורבן, אלא נותנת מקום רב לרגשות העולים מן החורבן: רגשות הזעם האלוקי שהביא לחורבן, ורגשות הסבל של "בתולת בת ציון" שחוותה את החורבן. תאורי רגשות אלו מאפשרים לקורא במגילה להזדהות עם הרגשות שבתוכה, שאותם הוא גם מזהה אצלו, ועל ידי כך נשברות המחיצות בין הסובייקט הקורא במגילה ובין האובייקט, המגילה עצמה. מגילת איכה איננה הקינה היחידה בעולם הקדום שעוסקת בחורבן עיר בעוצמה רגשית חזקה כל כך. קינות על חורבן ערים רווחו במסופוטמיה הקדומה, וגם הן, כמו מגילת איכה, הן יצירות רגשיות. קינות אלו הגיעו לידינו על גבי לוחות טין הכתובים בכתב יתדות שנמצאו בערים שונות כמו בבל, אָרַךְ, נינוה, אשור ועוד ערים מסופוטמיות קדומות. הלוחות כתובים בשפה השומרית, ובחלקן המקור השומרי מלווה בתרגום לשפה האכדית. הם מתוארכים מסביבות 2000 לפנה"ס עד שנת 100 לפנה"ס. ידועים לנו כיום כאלפיים לוחות כאלו ולעיתים קרובות אפשר לזהות את אותה הקינה בלוחות שונים שכמעט אלפיים שנים מפרידות ביניהם, כלומר מדובר במסורת ספרותית ארוכה ביותר.

הקטע הבא מתוך קינה המוכרת מלוחות רבים, החל מ-1800 לפנה"ס וכלה בשנת 100 לפנה"ס, מתאר את זעקות הכאב על אובדן בני משפחה בעת חורבן העיר, ועל הסבל הרב שנגרם לתושביה:

הרעיה שהיה לה בעל צעיר זועקת "בעלי!"

זו שהיה לה בן צעיר זועקת "בני!"

הבחורה זועקת "אחי!"

האם זועקת "בני!"

הבן הצעיר זועק "אבי!"

דעתם של הקטנים נטרפת, דעתם של הגדולים נטרפת.

את אלו שהיו פרושים (בכל העיר) נשא האויב,

את אלו שהיו פזורים (בכל העיר) נשאה האש.

מגרש המשחקים מלא עתה ברוחות,

הרחובות אינם רוויים עוד בעונג.

המקל והנוסע המתנכל

- עדינה אדוה דורי -

הקדמה

סמוך ליום השואה התשפ"ג, כחלק מפעילות מועדון "אחיעזר", האזנו להרצאתה של הגב' אמי שקדי על מצבם והצלחתם של יהודי בולגריה בעת מלחמת העולם השנייה.

הנאמר בהרצאה עורר הדים

מסיפורים וזיכרונות ששמעתי, כצאצאית יוצאי בולגריה דוברי לאדינו מצד אימי ואבי. מובא בזאת סיפורה של סבתי ז"ל, אדלה לוי לבית ניסים תגר, (אני קרויה על שמה) מהעיר דופניצה (Dupnitsa) שבמערב בולגריה (בשטח מחוז קיוסטנדיל), השוכנת לרגלי הרי רילה, כ-65 קילומטרים דרומית לבירה סופיה. הסיפור התרחש לפני קיץ 1943 (בו גורשו כל יהודי סופיה אל ערי השדה), וסופר על ידה אישית לאימי לוי אידה (אידקה), שבעצמה חוותה את מוראות התקופה, והועבר אלינו, הצאצאים. הסיפור מדגים יפה את היחס האמביולנטי של הבולגרים כלפי היהודים בעקבות חוקי הגזע הנאציים באותה תקופה חשוכה, כשחלק לא מבוטל מהם תמך ועזר ליישומם, חלק התנגד להם (מי בגלוי ומי בסתר), ורוב רובם של הבולגרים היה ניטרלי, או העדיף לא לנקוט עמדה, מחשש שייחשבו כמפריי חוק ויבולע להם.

המקל והנוסע המתנכל

ביום מן הימים ההם, נצרכה סבתי אדלה ז"ל לנסוע מבית מגוריה בעיר דופניצה לסדר סידורים בעיר הבירה סופיה. אחרי שסידרה את ענייניה בסופיה, הלכה אל תחנת האוטובוסים, לתפוס את האוטובוס חזרה. על מנת לעלות בין הראשונים, השכימה קום, ועלתה על האוטובוס הראשון. היא מצאה מקום טוב ליד החלון והתמקמה בו. אט אט התמלא האוטובוס בנוסעים ובדיק כשעמד לנסוע, נכנס בריצה נוסע מתנשף, שהחל לתור בעיניו אחר מקום פנוי באוטובוס

העמוס. והנה נפל מבטו על מגן הדוד הצהוב קצוץ הקצוות שעל דש בגדה של אדלה. (מגן הדוד הצהוב קצוץ הקצוות בבולגריה היה מעין כפתור צהוב מבקליט, שנתפר לבגד העליון לאות זיהוי והשפלה ליהודים, ואבוי למי שהעז לחברו בסיכה במקום בתפר קבוע וחזק).

הוא התקרב אליה, עושה סימנים בידי שתקום, ואמר לה: "הי צ'פוטקו (כינוי מבזה לאישה יהודיה בבולגריה, שפירושו בטורקית 'כלבה'), תסתלקי מהר מכאן, תני לי את המקום." אדלה הביטה ימינה, הביטה שמאלה, בתקווה שמישהו מהבולגרים (השואפים מאוד מאוד להיחשב כבעלי תרבות אירופאית) יבואו לעזרתה. אבל "אין צדיק בסדום". כולם עושים את עצמם כלא רואים וכלא שומעים. בזריזות אספה את חפציה ופינתה לו את המקום. האוטובוס היה מלא בנוסעים ובמזל מצאה מקום פנוי בקצהו והתמקמה בו. האוטובוס החל נוסע. תוך כדי הנסיעה, נעשה מזג האוויר סגרירי, החל לטפטף גשם שעד מהרה התחזק, וכל הנוסעים מיהרו לסגור את החלונות. בספניולית ישנה אימרה: "Alguna ves" el dio paga presto", כלומר לפעמים ה' משלם מהר. במקום מושבו של הנוסע הרע, החלון היה תקוע ולא ניתן להיסגר. הוא ניסה למשוך וניסה לדפוק, אך החלון עומד במריו ונשאר תקוע, כך שהגשם חדר בעדו והרטיב אותו.

אלא שהסיפור לא נגמר פה. אותו רשע קם ממקומו, החל מתקדם במעבר ומחפש מקום אחר. והנה - שוב צנח מבטו על מגן הדוד שבדש בגדה של אדלה, היושבת לבטח במקום מוגן מגשם באחורי האוטובוס. התקדם אותו רשע לעברה, עושה שוב סימנים בידי שתקום.

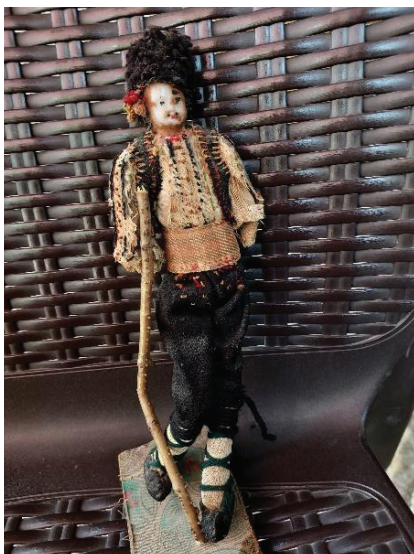
למעלה - מגן דוד קטום קצוות: מאז המאה ה-13 שימש בד"כ הצבע הצהוב לסימוןם של היהודים. הסיבה לבחירת הצבע הצהוב לאות קלון אינה ברורה לחלוטין

אבל אז התייצב לפניו וחסם את דרכו כפרי זקן, לבוש בבגדיו המסורתיים, חבוש בקולפאק (colpak), כובעו האופייני, ועל רגליו מכנסי שארוואל ופוזמקאות. הכפרי הזקן נשען על מטהו ואמר לו בשפת ה"שופים", העגה המקומית של אזור דופניצה וסביבותיה (אימי מסבירה כי מי שלא דיבר בשפה הרשמית נחשב ללא תרבותי, בור ועם הארץ): "Stiga bre" כלומר: "די מספיק! אני ראיתי מה שאתה עושה. אני מכיר אותה, היא מהכפר שלנו (אדלה גדלה בכפר קוצ'רינובו, שם הייתה לאביה חנות). אם תעז להציק לה, אתה רואה את המטה הזה? זה לא סתם מקל, זה מטה מעץ דרך, אני אשבור אותו על הראש שלך!" (מקל דרך עשוי מענפי עץ Cornus mas - קרנית נאכלת - המצטיין בדחיסות גבוהה עד כדי שהוא שוקע במים. הוא שימש בין השאר לעשיית ידידות לכלי עבודה, ומכה ממנו נחשבה מאוד רצינית, בבחינת "תשבור גרם").

"ואת", הוא פנה אל אדלה, "אל תפחדי. אני שומר עלייך."

הנוסע הרע נסוג לאחור והאוטובוס המשיך בנסיעתו. כשבאחת התחנות הכפרי הזקן ירד, התגנב אל ליבה של אדלה החשש שללא הגנתו, הנוסע הרע עלול להתנכל לה. אבל חששותיה התבדו. בהמשך, כשגם הוא ירד בתחנה שלו, היא נשמה לרווחה. האוטובוס הגיע בשלום לדופניצה. שם בתחנה חיכה לה בעלה בוקו (אברהם) לוי ושניהם הלכו הביתה.

האם רק "לוקאל-פטריוטיזם" דיבר מגורנו של הזקן הכפרי? האם היה עומד להגנת אשה יהודיה שאינה מכפרו? אימי סבורה שכן!

בובה בלבוש בולגרי כפרי מסורתי אוחות בידה מקל דרך

הצילומים באדיבות חברי הקהילה. תודה לכל חברי הקהילה על התמונות הרבות ששלחו למערכת.

לקראת ראש השנה

לקראת ראש השנה נאספו ילדי הקהילה להכין אגרות שנה טובה לחברים המבוגרים בקהילה, ויצאו לחלק את האגרות וכן פרחים שנתרמו על ידי עמותת פה-רך, עמותת קהילתית שהוקמה ע"י תושבי העיר גבעתיים והסביבה מכל הגוונים: מסורתיים, חילונים, חרדים, דתיים לאומיים, וחוזרים בתשובה, במטרה לחבר בין דתיים לחילוניים ע"י פעילות חברתית וקהילתית לאיחוד וקרוב לבבות.

הנח"ל החרדי אירוע לימים הנוראים, כדי לחזק את החיילים ולעודד אותם במסלול שהם עושים. האירוע כלל שיעור של הרב זמיר כהן בהיכל בית הכנסת, ולאחר מכן, באולם בית אהרון, כיבוד קל והרקדה עם הזמר אברהם פריד. הקשר נוצר דרך יואב פינקל (בנו של איציק ז"ל), והתיאום הסתייע בעזרת אלדן מידן ויו"ר הקהילה, יהודה תשובה.

הושענא רבה

כבשנים קודמות, גם השנה התקיים ערב לימוד לנוער בליל הושענא רבה, עם הרב איתן אמיניאן, בסוכת בית הכנסת.

חנוכה

בליל נר ראשון של חנוכה התקיימה מסיבה לילדי הקהילה והסביבה, בנוכחות הרב וסרמן והמשנה לראש העיר מושיק גולדשטיין. הילדים השתתפו בהדלקת נרות, התכבדו בפיצות וסופגניות, וצפו בהצגה משעשעת על-פי סיפור של ר' נחמן מברסלב, בחסות המדור למורשת ישראל בעיריית גבעתיים.

בין ראש השנה ליום כיפור

בין ראש השנה ליום כיפור זכינו לארח בבית הכנסת אירוע מיוחד לגדוד נצח יהודה של הנח"ל החרדי. חיילי הגדוד (כ-250 במספר) עוברים מסלול מיוחד של שנתיים שירות צבאי כלוחמים ועוד שנת השלמת בגריות באורט סינגלובסקי. בין השירות לתחילת הלימודים ארגנה מנהלת

מרק בצל חורפי וחמים

מצרכים

- 5 בצלים בינוניים
- 50 גרם חמאה
- (או שמן זית אם רוצים מרק פרווה)
- 2 כפות קמח
- 1 כוס יין לבן
- 5 כוסות מים (ליטר)
- 2 ענפי טימין
- מלח ופלפל שחור

אופן הכנה

- * מקפלים את הבצלים, חוצים אותם וחותכים לרצועות דקות. מכניסים לסיר מחומם, ומבשלים על אש נמוכה עד לריכוך הבצל (סבלנות, יכול לקחת כ-20 דקות).
- * מוסיפים את החמאה וממשיכים לבשל עד שהבצל מתקרמל מעט.
- * מוסיפים קמח ומערבבים.
- * מוסיפים יין ומערבבים.
- * מוסיפים מים, טימין, מלח ופלפל לפי הטעם, מכסים, ומבשלים לפחות 15 דק'.
- * מומלץ מאוד (אבל לא חובה) להגיש בלחם עם קרום עבה שמוציאים ממנו את רוב החלק הרך ולהוסיף מעט גבינה צהובה קשה מגורדת מעל.

בתאבון!

עיריית גבעתיים מכירה במועדון אחיעזר

צילום: עיריית גבעתיים

ערב הוקרה למתנדבים בגבעתיים

סוף סוף, אחרי כ-30 שנות פעילות, הכירה עיריית גבעתיים במועדון אחיעזר כארגון התנדבותי ואף העניקה לו סיוע כספי. יהודית שטרן, כנציגת המועדון, נפגשה עם ראשת המחלקה לשירותים חברתיים בעירייה ועם האחראית על המתנדבים. כמו כן היא הוזמנה לכנס המתנדבים לסיכום הפעילות השנתית, שהתקיים בגן הפסלים שליד תיאטרון גבעתיים ואף התכבדה לעלות לבמה ולקבל תעודת הוקרה מטעם העירייה כנציגת המועדון.

תודה לעו"ד יעקב שטרן, מחזיק תיק השירותים החברתיים בעירייה, על הסיוע בקבלת ההכרה

תורהנוער בגבעתיים

צילום: אורית ברנט

תורהנוער

ומיד עניתי ברור שכן. לא מזמן היה לנו שיעור פתיחה של הסניף. הבאנו את אותו רב חיים שפתח את הסניף הראשון והוא העביר לנו ממש שיעור מרתק. השאיפה של תורהנוער זה לבנות בית מדרש לנוער עם שיעורים ואופציה ללימוד עצמי בכל עיר. כמובן שאנחנו ממש בהתחלה ועוד לא קרובים לשלב הזה אבל בעז"ה גם זה יגיע. ■

ועוד סניפים של תורהנוער. כיום חובב און הוא כבר בן עשרים וחמש ומנהל הרשת. לפני בערך כחודש חבר שלי מהישיבה, יובל לנדו, ניגש אליי וסיפר לי על הרעיון שלו להקים סניף כזה בגבעתיים. הוא שאל אותי האם אני מוכן להיות חלק מהצוות של תורהנוער

תורהנוער הוא מיזם להקמת רשת ארצית של בתי מדרש לנוער, המנוהלים בידי בני הנוער עצמם. לאחרונה קם סניף של הרשת בגבעתיים, אצלנו בגבורת מרדכי. **צפניה ניוסטדטר** סיפר על היוזמה איך הכל התחיל? לפני כמה שנים חובב און ואריאל דרסינובר ז"ל, שנהרג בתאונת דרכים, רצו לפתוח בית מדרש לנוער בשכונת כפר גנים פתח תקווה. הם ניגשו לרב חיים גוטסדינר וביקשו ממנו לבוא במוצאי שבת ולהעביר לקבוצה של כמה נערים שיעור. הם עשו שיעורים קבועים פעם בשבוע במוצאי שבת וכל פעם הביאו רב אחר. לאחר כמה זמן הם ראו שזה ממש תופס, הרבה אנשים באים ואוהבים את הרעיון אז הם הרחיבו את זה לכמה שיעורים בשבוע. בשלב כלשהו הם ראו שיש גם אנשים בשכונות אחרות בעיר

תנחומים

● לחגית אחיטוב על פטירת אחיה

קהילת גבורת מרדכי
כואבת את פטירת חברתנו
אלקה בורנשטיין
ומשתתפת בצער המשפחה

שהשמחה במעונם זר ברכות למזל טוב

ברכות להולדת נכדים/ות ● למשפ' שפטלוביץ להולדת הנכד ● ליהודית קרול להולדת הנכד ברכות להולדת הנינה ● למשפ' קופפר להולדת הנין ● לחיה לקריץ להולדת הנין ● למירי פינקל להולדת הנין ● למשפ' סגל להולדת הנינה ● לסימא פישלר להולדת הנינים ● למשפ' סנדיק להולדת הנין ● לגב' מרים שוירמן ולעודד ומירב שוירמן להולדת הנינה-נכדה ברכות לנישואין ● לחיה לקריץ לנישואי הנכדה ● למשפ' טימנס לנישואי הנכד ● לטובה פומרנץ לנישואי הנכד ● לסימא פישלר לנישואי הנכדה ● למשפ' טימנס לנישואי הבת שרון